

Aleksander Loekasjenko, de president van Wit-Rusland, is een uiterst behendig politicus. Lang wilde hij van de oud-Sovjetrepubliek een modelstaat maken, maar de duivelskunstenaar heeft nu vooral tegenwind. Door **Arnout Brouwers**

De zon staat laag aan de horizon boven de Zee van Minsk. Hotel Joenost, dat het centrum vormt van dit mooie natuurgebied, ligt er in dit seizoen stil bij. Het biedt een prachtig uitzicht over het water en de talloze eilandjes die daarin zijn gemaakt, om te kamperen, te wandelen, vlees te braden.

Het mooiste aan deze zee is dat het geen zee is, maar een geheel kunstmatig aangelegd recreatiegebied. Het is onderdeel van de communistische modelstad Minsk - een stad die tijdens de Tweede Wereldoorlog bijna geheel verwoest werd en daarna is opgebouwd volgens de toen heersende normen: rijke neoclassicistische gevels, imposante regeringsgebouwen, brede lanen en veel parken om de burger te plezieren.

Het is nog altijd een passend decor voor de sociale modelstaat die Aleksander Loekasjenko de afgelopen twaalf jaar - met autoritaire hand - heeft gerestaureerd. Terwijl in de jaren negentig de chaotische liberalisering de rest van de voormalige Sovjet-Unie aan de rand van de afgrond bracht, bleven de fabrieken in Wit-Rusland draaien.

Tussen 2000 en 2006 groeide de economie jaarlijks meer dan 8 procent en stegen de lonen - door ingrijpen van de overheid - sneller dan de productiviteit. Loekasjenko (54) werd door president Bush tot 'laatste dictator van Europa' gedoopt. Maar hij bleef lang ook een van Europa's populairste leiders.

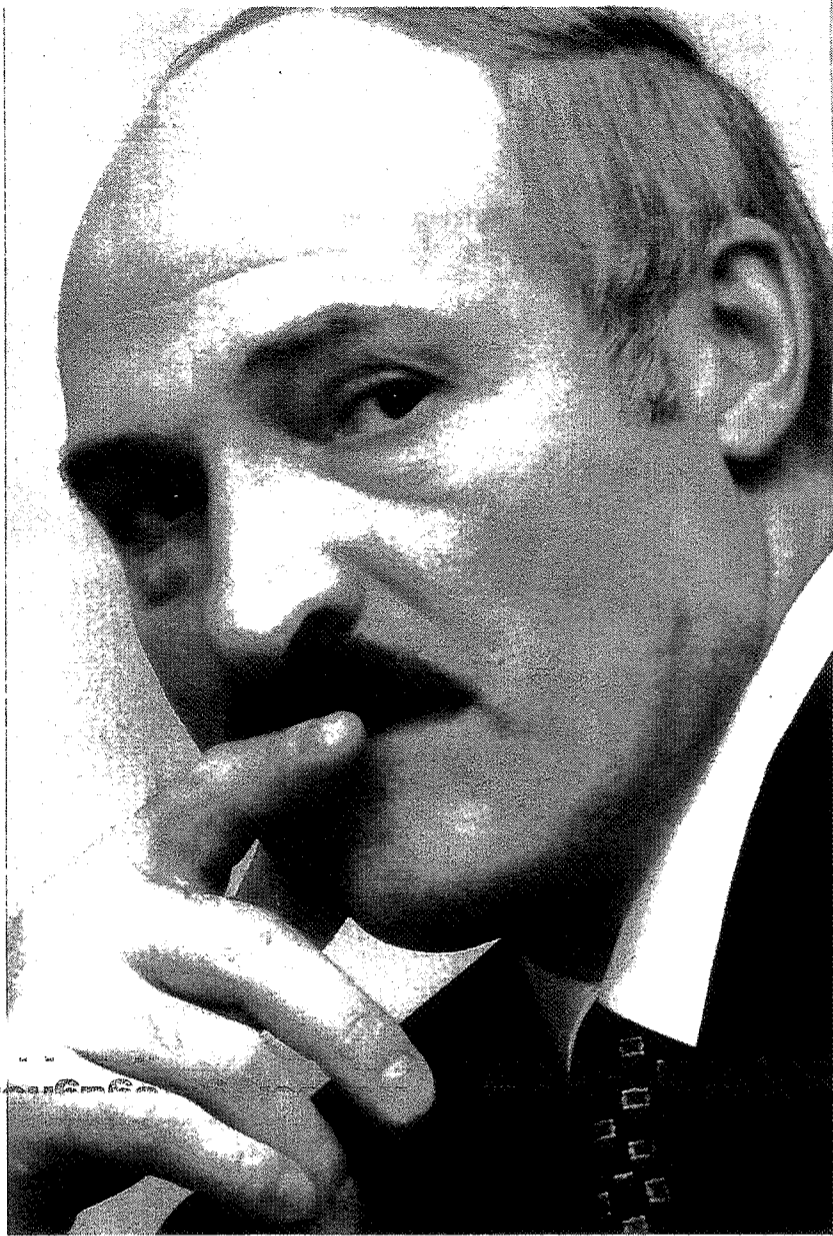
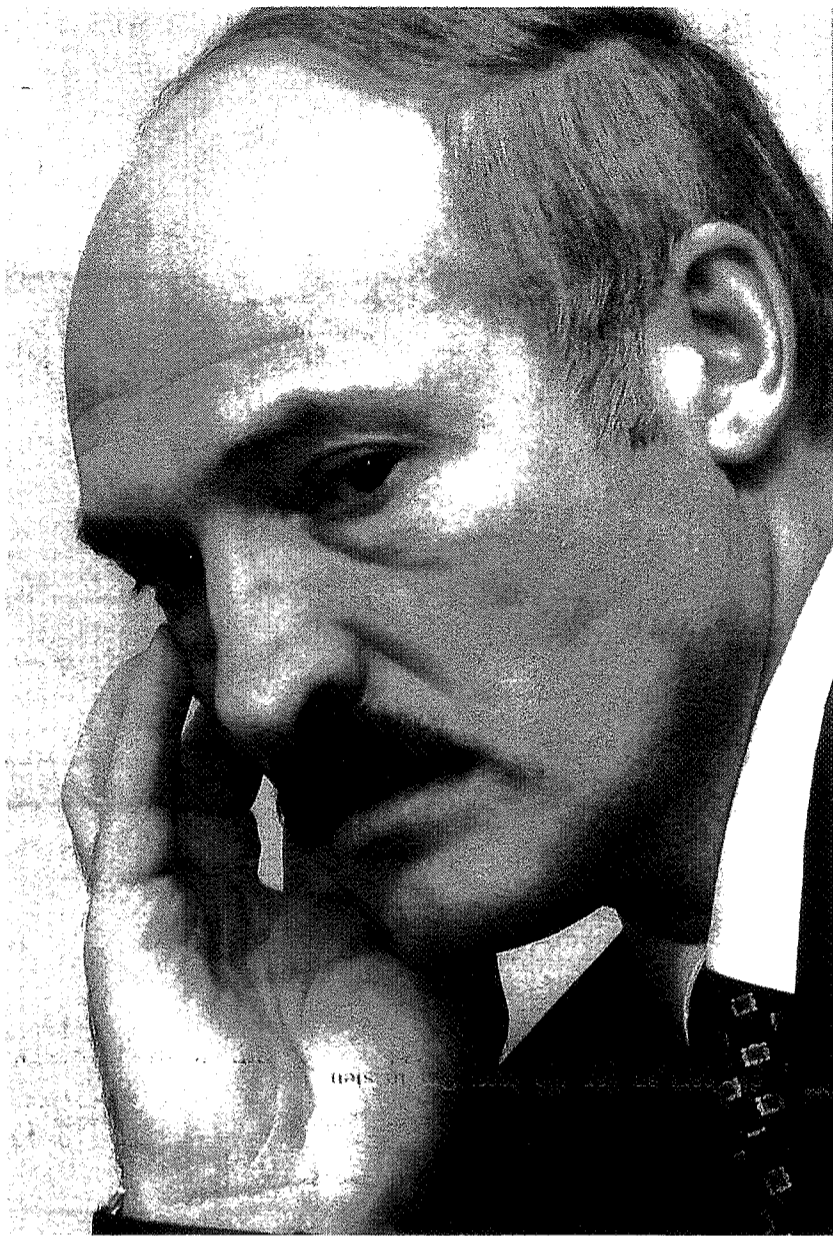
Maar bij de verkopers in de marktkraampjes onder de rook van het stadion van Dinamo Minsk in het hart van de stad, is er weinig over van de populariteit van de grote leider. 'Vorige week hebben we in het hele land massaal gestaakt en zelfs in het centrum van de stad gedemonstreerd', zegt Lena, een verkoopster van vrouwenkleding.

Het probleem is een wet die in het nieuwe jaar van kracht zou worden en die de vaste belasting die kleine importeurs betaalden voor hun goederen vervangt door een veel strikter regime. 'In wezen is het prijsregulerend', zegt Lena, 'Tot nu toe maakte iedereen zijn eigen prijs, maar nu mag je maximaal 30 procent toevoegen aan de originele inkoopprijs. Wat je verder kwijt bent aan transport, import, en steekpenningen zal ze een zorg wezen.'

Sergej, die Italiaanse riemen verkoopt, wijst op een ander probleem: voortaan moet elk product voorzien zijn van documenten die de herkomst ervan vermelden - een noviteit in een handel die zich slecht verdraagt met inspectie.

Lena is ervan overtuigd dat ze haar baan kwijt zal raken als de nieuwe regels ingaan. 'Maar we zullen er hard tegen vechten.' Die strijdlust is een nieuw fenomeen in Wit-Rusland, dat de autoriteiten zorgen baart. In reactie op de staking, waar naar schatting 40 procent van de 200 duizend zogenoemde 'individuele bedrijven' aan meedeed, is al aangekondigd dat de maatregelen wellicht vertraagd worden ingevoerd.

Je hoeft niet diep te prikken om te voelen dat de economische crisis de mensen emotioneert. 'Je mag op straat niet eens zeggen dat het crisis is', zegt Ljoebov, een oudere dame die haar pensioen aanvult met de verhuur van haar appartement.

De Wit-Russische voorman Aleksander Loekasjenko werd door de Amerikaanse president Bush de laatste dictator van Europa genoemd. Foto's AP

De onmogelijke spagaat van 'de laatste dictator'

Waarom is er plotseling *trouble in paradise*, in een land waar de tien miljoen inwoners tot voor kort immuun leken voor de kwalen van het kapitalisme? Loekasjenko's kunstmatige paradijs is gebouwd op twee pijlers, legt de econoom Jaroslav Romantsjoek uit.

'Wit-Rusland zat in een unieke positie: het genoot een enorme energiesubsidie uit Rusland. Dat ging om miljarden per jaar. Bovendien kon het enorme winsten maken op de export van olie uit Rusland. En vonden onze machines, trucks, tractoren en kunstmest grote afzet in Rusland en andere oud-Sovjetrepublieken.'

Beide pijlers zijn nu onder de economie weggetrokken. Twee jaar geleden al, toen Rusland kortstondig de gastoevoer afkneep, begon het einde aan de miljarden-subsidies uit Rusland. Maar de mondiale kredietcrisis heeft ook de tweede pijler, de export, verpulverd. 'Ik kom net terug uit Mogiljev, een industriestad', zegt Romantsjoek. 'Fabrieksdirecteuren spreken er over een dramatische val van de vraag. Die is nu nog 5 procent van wat ze deze zomer was.'

De gevolgen zijn voorspelbaar: zonder binnenstromende harde valuta en zonder subsidies, houdt de geldstroom op die de fabrieken

draaiende houdt. En dus breekt voor Wit-Rusland het moment van de waarheid aan. 'Zelfs Loekasjenko kan geen wonderen doen. Hij heeft kredieten gekregen van het IMF en Rusland, maar dat lost het structurele probleem niet op.'

Dat er zwaar weer op komt is, wordt niet alleen door de oppositie, maar ook door de groeiende klasse ondernemers verwelkomd als een kans op echte veranderingen. Tolja (41) is al sinds de instorting van de Sovjet-Unie bezig om geld te verdienen in de private sector, die op een kwart van de economie wordt geschat.

Aan het begin van de jaren negentig, de jaren van de 'wilde liberalisering' voordat Loekasjenko grote delen van de economie weer onder staatscourage plaatste, zat hij in de naaimachines en de sigaretten. Tegenwoordig zit hij in de bouw.

Er is volgens hem veel meer particulier initiatief in Wit-Rusland dan westerlingen beseffen. 'De particuliere sector is vrij snel gegroeid de afgelopen drie tot vijf jaar.' Maar het klimaat om zaken te doen, laat nog altijd veel te wensen over vanwege de corruptie, de onbetrouwbare wetgeving en de ultimate onberekenbare factor: Loekasjenko.

Zijn decreten staan boven elke

wet. Als voorbeeld noemt Tolja het privé-eigendom. 'Dat bestaat hier ook. Je kunt je gehuurde appartement laten privatiseren, al wordt het steeds duurder. Maar er gebeuren altijd gekke dingen.' De huizenprijzen in Minsk zijn vorig jaar verdubbeld, dus veel mensen zochten het buiten de stad. Daar kun je land kopen onder erfpacht. Dat kan nu weer op veilingen - maar voor een jaar was het verboden.

'En als je land koopt, moet binnen drie jaar 30 procent van het gebouw af zijn - anders neemt de staat het weer terug. Dat is goed

voor mijn bouwbedrijf', zegt Tolja lachend. 'Maar het zegt ook iets over de wankelheid van de eigendomsrechten.'

Loekasjenko is volgens de meeste economen teruggeschrokken voor echte liberalisering van de economie. Als een duivelskunstenaar probeert hij het onmogelijke te verenigen: het Westen paaien zonder echte hervormingen en Russische steun krijgen zonder er iets voor terug te geven.

Rusland heeft de subsidiekraan in 2006 deels dichtgedraaid uit pure irritatie over het feit dat de jarenlange sponsoring niet het gewenste resultaat opleverde. Onlangs verschaftte het wel een krediet van een miljard dollar. Maar ook de 'prijs' hiervoor, weigert Loekasjenko te betalen. Tot woede van de Russen, heeft Minsk nog altijd niet de onafhankelijkheid erkend van Zuid-Ossetië en Abchazië.

Tegenover het Westen beloofde Loekasjenko verbeteringen op het gebied van mensenrechten en democratie. Die kwam mondjesmaat, in de vorm van de vrijlating van politieke gevangenen, 'vrijere verkiezingen' en het toelaten van enkele kritische kranten. Maar Brussel nam er genoegen mee en hoopt op verdere liberalisering.

Tot verbazing van de Wit-Russen komt die er door de crisis mis-

schien ook wel. De controles op de handel in buitenlandse valuta zijn opgeheven, er komt volgend jaar een algemeen tarief van 12 procent voor de inkomstenbelasting er 600 bedrijven staan op de nominatie om geprivatiseerd te worden.

Daar zitten twee van de vijf banken in staatshanden tussen. 'Wit had kunnen denken dat Groot-Brittannië zijn banken zou nationaliseren, terwijl Wit-Rusland ze zou privatiseren', zei een onderne-mer tijdens een Wit-Russisch Investeringsforum, onlangs in Londen. Sommige grote westerse bedrijven als Heineken en Carlsberg hebben al met succes overname in Wit-Rusland gedaan.

'Loekasjenko zal tot het uiterste proberen het systeem te behouden', stelt Tolja vast. Het is onbegrijpelijk hoe hij zich zo sterk kan manifesteren, tegenover het Westen en tegenover Rusland. Daarom wil ik eigenlijk nu al, een monument voor hem oprichten.'

'Het loopt natuurlijk slecht me hem af. Uit deze crisis is geen makkelijke uitweg, niet voor Loekasjenko en niet voor de Wit-Russen. Er is verandering op komst.' Het nieuwe jaar is alvast begonnen met een knaller: De Wit-Russische roebel is gedevalueerd ten opzichte van de dollar en euro met 20 procent.

Wit-Rusland

